

Cipolwg ar brofiadau tenantiaid lleiafrifoedd ethnig o ran ymgysylltu yng Nghymru:

Adroddiad mewnwelediad

1) PWRPAS

Er ein bod ni ar hyn o bryd yn gweld cynnydd mewn troseddau casineb sy'n gysylltiedig â hil ac yn gwrthwynebu gwrth-hilioldeb, mae TPAS Cymru eisiau ei gwneud hi'n glir ein bod ni wedi ymrwymo i glywed gan amrywiaeth o leisiau tenantiaid, gan gynnwys y rhai o gymunedau lleiafrifoedd ethnig. Rydym ni'n gwneud hynny mewn nifer o ffyrdd, megis ein **Pwls Tenantiaid Blynnyddol, rhwydweithiau Tenantiaid a mwy. Roedden ni eisiau clywed mwy a rhoi lle diogel i denantiaid lleiafrifoedd ethnig wneud hynny.**

Hoffwn hefyd ddiolch i bob cyfranogwr am rannu eu profiadau a'u hamser, sy'n gofyn am ddewrder.

Mae TPAS Cymru hefyd yn parhau i fod wedi ymrwymo i Addewid Gweithredoedd Nid Geiriau 2.0 Tai Pawb (arbenigwyr cydraddoldeb tai). Yn fwy diweddar, rydym hefyd wedi lansio Panel Tenantiaid Lleiafrifoedd Ethnig, mewn partneriaeth â Tai Pawb ac EYST. Nod y panel hwn yw grymuso lleisiau tenantiaid ledled Cymru i herio anghydraddoldebau tai hiliol.

Awdurwyd gan:

**Olivia Browne,
Swyddog Polisi ac
Ymgysylltu**

Yn gynharach eleni, fe wnaethon ni lansio ein Canllaw Tenantiaid **'Ffeithiau Dros Ofn'**, i chwalu mythau ynghylch tai cymdeithasol a mewnfudo. Mae'r naratifau niweidiol hyn a'r rhaniad hiliol parhaus wedi cael effeithiau negyddol parhaus ar lesiant tenantiaid lleiafrifoedd ethnig a chydweithwyr yn y sector.

Gwyddom fod gwaith hanfodol wedi bod yn digwydd gyda'n partner rhanbarthol yn tpas Lloegr, a amlygwyd gan yr ymchwil a'r ymgyrch helaeth dan arweiniad Kai Jackson, yn ei hadroddiad arloesol **'Ethnic Minority Voices in Housing: Is there a seat at the table?'**.

Mae ein neges graidd yn syml: sicrhau bod pob tenant yn gwybod eu bod yn bwysig, waeth beth fo'u hethnigrwydd, a'u bod yn gallu cymryd rhan wrth i ni lywio tirwedd tai sy'n esblygu'n gyson.

Wedi'i gefnogi gan:

**Akshita Lakhiwal,
Swyddog Ymgysylltu
Sero Net**

CYD-DESTUN:

Mae lleiafrifoedd ethnig yn cyfeirio at bob grŵp ethnig ac eithrio'r grŵp Gwyn Prydeinig. Mae lleiafrifoedd ethnig yn cynnwys lleiafrifoedd 'Gwyn', fel grwpiau Sipsiwn, Roma a Theithwyr Gwyddelig.

Mae'r term **'tenant cymdeithasol'** yn cyfeirio at unrhyw un sy'n rhentu trwy landlord cymdeithasol, e.e., Cymdeithas Tai neu Awdurdod Lleol.

Mae **'tenant preifat'** yn cyfeirio at y rhai sy'n rhentu gyda landlord preifat yn y farchnad breifat.

Mae Cymru, fel rhannau eraill o'r DU, yn wlad sy'n gynyddol amrywiol o ran ethnigrwydd, ac mae tenantiaid lleiafrifoedd ethnig yn rhan bwysig a gwerthfawr o'r cymunedau tenantiaid y maent yn byw ynddynt. Mewn gwirionedd, roedd Caerdydd, prifddinas Cymru, yn un o'r dinasoedd amlddiwylliannol cyntaf yn y DU, yn dyddio'n ôl i'r 1800au.

Yn ôl data'r Cyfrifiad diweddaraf, roedd tua 6.2% o boblogaeth Cymru (tua 192,000 o bobl) yn nodi eu bod yn bobl nad ydynt yn Wyl. Mae hyn yn cynnwys pobl o dras Asiaidd, Asiaidd Brydeinig neu Asiaidd Gymreig; Du, Du Brydeinig, Du Cymreig, Caribiaidd neu Affricanaidd; grwpiau ethnig Cymysg neu Luosog; a chefnidiroedd grŵp ethnig arall.

Tai:

Mae tai yn elfen hanfodol ym mywydau pobl. Mae'n darparu lloches a diogelwch. Mae'r astudiaeth hon yn cynnwys pobl sy'n rhentu ar draws y sector rhentu preifat (SRhP) a thai cymdeithasol.

Canfu'r Cyfrifiad mai aelwydydd lle'r oedd pob aelod yn nodi eu hunain fel Gwyn oedd fwyaf tebygol o fod yn berchen ar eu cartrefi'n llwyr, gyda 39.3% o aelwydydd yng Nghymru yn gwneud hynny.

Yr aelwydydd lle'r oedd pob aelod yn nodi eu hunain fel Du oedd â'r cyfraddau isaf o berchnogaeth tai a'r lefelau uchaf o rentu cymdeithasol, gyda thua 42% o aelwydydd Duon yng Nghymru yn byw mewn tai rhent cymdeithasol.

Mae yna ehangder o ymchwil sy'n bodoli eisoes sy'n dogfennu'r canlyniadau tai negyddol a brofir gan denantiaid lleiafrifoedd ethnig, sy'n tynnu sylw at y canlynol:

- Profiadau o hiliaeth a gwahaniaethu gan landlordiaid a darparwyr tai.
- Gorlenwi ac amodau tai anaddas.
- Risgiau uwch o ddigartrefedd.
- Rhwystrau i gael mynediad at gymorth a gwasanaethau tai.

Mae **Cynllun Gweithredu Gwrth-Hiliol Cymru** flaenorol Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod tai yn faes gweithredu pwysig wrth fynd i'r afael ag anghydraddoldeb hiliol.

- Mae'r Cynllun yn tynnu sylw at y ffaith bod rhai aelwydydd lleiafrifoedd ethnig yn profi lefelau anghymesur o uchel o orlenwi, digartrefedd a rhwystrau i gael mynediad at dai priodol, fforddiadwy ac o ansawdd da. Mae'n gosod uchelgais i wasanaethau tai hyrwyddo cydraddoldeb hiliol, ymgorffori gwrth-hilioldeb a diwallu anghenion amrywiol pobl lleiafrifoedd ethnig.
- Yn bwysig, mae'r Cynllun Gweithredu hefyd yn cydnabod nad yw mynd i'r afael ag anghydraddoldeb mewn tai yn ymwneud â'r gwasanaethau a ddarperir yn unig, ond â phwy sydd â llais wrth eu llunio. Mae'n ymrwymo i wella ymgysylltiad a chynrychiolaeth tenantiaid lleiafrifoedd ethnig, gan sicrhau bod eu profiadau'n llywio polisi a gwasanaethau tai, a chael gwared ar rwystrau i gyfranogiad tenantiaid.
- I landlordiaid cymdeithasol, mae hyn yn cynnwys cymryd camau mesuradwy ar gydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant, gan gynnwys gwrth-hilioldeb a mynd i'r afael â throseddau casineb.

Mae ymgysylltiad tenantiaid a hawliau tenantiaid wedi dod yn fwyfwy pwysig o fewn polisi tai dros y degawd diwethaf, gan gydnabod y dylai tenantiaid chwarae rhan ystyrlon wrth lunio'r gwasanaethau a'r penderfyniadau sy'n effeithio arnynt.

Fodd bynnag, mae'n amlwg nad yw pob tenant yn profi'r un ymwybyddiaeth o hawliau, ymgysylltiad a mwy.

Mae adroddiad Kai Jackson ar gyfer **TPAS Lloegr, "Ethnic Minority Tenant Engagement: is there a seat at the table?"**, wedi creu sylw angenrheidiol iawn ar brofiadau tenantiaid lleiafrifoedd ethnig yn Lloegr a phwysigrwydd sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu cynrychioli o fewn ymgysylltiad tai.

Amlygodd nad yw cynrychiolaeth yn unig yn ddigon os nad yw unigolion yn gallu dylanwadu ar benderfyniadau neu lunio polisi.

Pwysleisiodd yr adroddiad fod yn rhaid i ddarparwyr tai cymdeithasol a landlordiaid ymchwilio'n ddyfnach na dim ond ymgysylltu â lleiafrifoedd ethnig drwy 'dicio bylchau'. Mae creu amgylcheddau lle gall tenantiaid gymryd rhan wirioneddol a theimlo'n gyfforddus yn hanfodol i sicrhau cynrychiolaeth wirioneddol.

Er bod yr adroddiad yn cynnig mewnwelediad gwerthfawr o'r tu hwnt i'r ffin, roedden ni eisiau gofyn i denantiaid lleiafrifoedd ethnig o ddaliadaethau preifat a chymdeithasol beth oedd eu profiadau yng Nghymru.

AMCANION YMCHWIL:

Pwrpas yr ymchwil hwn oedd clywed yn uniongyrchol gan denantiaid lleiafrifoedd ethnig am eu profiadau o ymgysylltu â landlordiaid a datblygu argymhellion ar gyfer arfer gorau.

Nod y fewnwelediad hwn yw annog trafodaeth ar draws y sector tai ynghylch sut mae landlordiaid yn ymgysylltu â thenantiaid lleiafrifoedd ethnig, pa rwystrau sy'n bodoli, a sut mae angen i ddulliau ymgysylltu newid yn seiliedig ar brofiadau bywyd tenantiaid.

Roedd yr ymchwil yn ceisio:

1) Deall profiadau tenantiaid o leiafrifoedd ethnig wrth ymgysylltu â landlordiaid a darparwyr tai.

2) Archwilio profiadau o gyfathrebu, atgyweiriadau, amodau tai, a chynnwys tenantiaid.

3) Nodi meysydd lle gellid gwella ymgysylltiad landlordiaid.

4) Amlygu enghreifftiau o arfer cadarnhaol ochr yn ochr â meysydd sydd angen gweithredu ymhellach.

- Cynhaliwyd yr ymchwil drwy grwpiau ffocws Zoom ar-lein, gan alluogi tenantiaid o bob cwr o Gymru i gymryd rhan mewn ffordd a oedd yn addas iddyn nhw, gan gynnwys defnyddio'r swyddogaeth sgwrsio.
- Roedd cyfanswm o x3 grŵp ffocws a chafodd pob un eu recordio a'u trawsgrifio, ynghyd â'r sgwrs, gan ddefnyddio dadansoddiad thematig.
- Roedd gan gyfranogwyr hefyd yr opsiwn o droi capsiynau ymlaen os oeddent angen cymorth.
- Hysbysebwyd y cyfle i gymryd rhan ar Grwpiau Facebook cyfryngau cymdeithasol ledled Cymru a thrwy ein rhestr bostio tenantiaid.
- Darparwyd cymhelliad o daleb gwerth £20 i bob cyfranogwr fel gwobr am eu hamser a'u mewnwelediad.

SAMPL:

Nodwn nad oedd unrhyw gyfranogwyr a ddisgrifiodd eu hunain fel Sipsiwn, Roma neu Deithwyr. Yn aml, nid yw'r grwpiau ethnig amrywiol a gwahanol hyn yn cael eu cynrychioli'n ddigonol mewn ymchwil ac mae TPAS Cymru yn anelu at barhau i weithio gyda thenantiaid Sipsiwn, Teithwyr a Roma trwy sefydliadau fel There and Back Again.

Ni ddefnyddiwyd unrhyw enwau go iawn yn yr adroddiad hwn er mwyn diogelu hunaniaethau.

Roedd y cyfranogwyr yn cynrychioli amrywiaeth o gefndiroedd ethnig, gan gynnwys:

- Prydeinig Du
- Affricanaidd Du
- Caribiaidd
- Pacistanaidd Prydeinig
- Bangladeshi
- Iraniaidd
- Asiaidd
- De Asiaidd Cymysg
- Affricanaidd Cymysg Gwyn a Du
- Cefndiroedd Gwyn Cymysg a'r Dwyrain Canol

Roedd y cyfranogwyr yn cynrychioli gwahanol ranbarthau o Gymru, gan gynnwys De Cymru, Gorllewin Cymru, Gogledd Cymru, a Chanolbarth Cymru, ac yn cynnwys **tenantiaid tai preifat a chymdeithasol** oedd yn rhentu yng Nghymru. O'r sampl, roedd 17 yn byw yn y sector rhentu preifat a 13 yn byw mewn tai cymdeithasol.

Roedd y cyfranogwyr yn cynrychioli gwahanol ranbarthau o Gymru, gan gynnwys De Cymru, Gorllewin Cymru, Gogledd Cymru, a Chanolbarth Cymru, ac yn cynnwys **tenantiaid tai preifat a chymdeithasol** oedd yn rhentu yng Nghymru. O'r sampl, roedd 17 yn byw yn y sector rhentu preifat a 13 yn byw mewn tai cymdeithasol.

Roedd nodweddion cyfranogwyr ychwanegol a ddarparwyd gan yr ymatebwyr yn cynnwys:

Nododd 8 cyfranogwr eu bod yn fyddar/byddar neu'n anabl.

Nododd 3 cyfranogwr eu bod yn LGBTQIA+.

Roedd rhaniad bron yn gyfartal o ran rhywedd, gyda 14 yn nodi eu hunain fel gwryw a 16 fel benyw.

Pethau i'w nodi:

Sampl fach o denantiaid yw hwn a bwriad yr ymchwil ei hun yw cychwyn sgysiau ac adeiladu arnynt, nid i gyffredinol fel profiadau pob tenant lleiafrifoedd ethnig yng Nghymru.

Mae ein harolwg Tenant Pulse blynyddol yn cipio darlun ehangach a mwy o ddata, gan gynnwys data tenantiaid lleiafrifoedd ethnig.

CRYNODEB GWEITHREDOL

Diben

Mae'r adroddiad mewnwelediad hwn yn archwilio sut mae tenantiaid lleiafrifoedd ethnig ledled Cymru yn profi ymgysylltiad landlordiaid, gwasanaethau tai a chyfranogiad. Mae'n tynnu ar dri grŵp ffocws ar-lein gyda 30 o denantiaid o gefndiroedd ethnig, rhanbarthau a deiliadaethau amrywiol, gan gynnwys 17 o denantiaid preifat a 13 o denantiaid tai cymdeithasol.

Yr hyn a ddywedodd tenantiaid wrthym

- Roedd profiadau'n amrywio'n sylweddol yn ôl deiliadaeth a landlord.
- Yn aml, roedd **tenantiaid cymdeithasol** yn ystyried landlordiaid fel darparwyr cartrefi, cymunedau a chymdogaethau, ond roeddent yn nodi cyfathrebu anghyson ac anhawster cael hiliaeth, ymddygiad gwrthgymdeithasol a phryderon diogelwch wedi'u cydnabod.
- Yn amlach, disgrifiodd **tenantiaid preifat** berthnasoedd trafodion, a oedd fel arfer yn canolbwyntio ar atgyweiriadau, gyda WhatsApp yn aml yn cael ei ffafrio ar gyfer cysylltu. Ar draws y ddau grŵp, tynnodd cyfranogwyr sylw at brofiadau blaenorol neu barhaus o hiliaeth, gwahaniaethu a theimlo'n annigol.

Amodau tai a fforddiadwyedd

- Roedd atgyweiriadau, lleithder a llwydni yn bryderon rheolaidd.
- Disgrifiodd **tenantiaid cymdeithasol** oedi, archwiliadau dro ar ôl tro, dilyniant cyfyngedig ac ymatebion a allai roi cyfrifoldeb ar ddeiliaid yn hytrach na mynd i'r afael ag achosion sylfaenol.
- Yn gyffredinol, adroddodd **tenantiaid preifat** yn y sampl hon am ymatebion cyflymach, er y byddai hyn yn elwa o ymchwil bellach. Croesawodd tenantiaid welliannau effeithlonrwydd ynni a gwresogi dibynadwy, ond roedd mynediad at wybodaeth am dariffau, opsiynau ôl-osod a chymorth sydd ar gael yn anwastad.

Blaenoriaethau ar gyfer gweithredu

Dylai landlordiaid a'r sector tai ehangach greu cymunedau mwy diogel a chydlynol a gall hwn digwydd trwy:

- Darparu ymgysylltiad hygyrch, dwyffordd mewn sianeli y mae tenantiaid yn eu defnyddio.
- Gweithredu'n brydlon ar atgyweiriadau a lleithder a llwydni.
- Bydd ymchwil barhaus, cefnogaeth i brosiectau dan arweiniad tenantiaid ac atebolrwydd trwy ymrwymïadau gwrth-hiliol yn hanfodol ar gyfer newid ystyrlon.

THEMÂU:

Yn seiliedig ar ein gwaith a'n mewnwelediad Blynnyddol Tenant Pulse, gofynnwyd i denantiaid lleiafrifoedd ethnig am y themâu allweddol canlynol:

1. Ymgysylltiad landlord

2. Atgyweiriadau

3. Lleithder a llwydni

4. Cynhesrwydd fforddiadwy

Roedd pob thema yn cynnwys amrywiaeth o gwestiynau ac awgrymiadau a gynlluniwyd i ddeall profiadau tenantiaid o wasanaethau tai, cyfathrebu ac ymatebolrwydd landlordiaid.

1. Ymgysylltiad landlord

Disgrifiodd y cyfranogwyr amrywiaeth o brofiadau wrth ymgysylltu â landlordiaid a darparwyr tai. Mae hefyd yn bwysig nodi bod hyn yn amrywio yn dibynnu ar eu math o ddeiliadaeth e.e., preifat neu gymdeithasol.

TENANTIAID TAI CYMDEITHASOL:

I'r tenantiaid tai cymdeithasol a gymerodd ran, roedd ymdeimlad cryf o weld eu landlord fel darparwr cyfannol o fwy na chartrefi yn unig, ond o gymunedau a chymdogaethau.

Roedd anghysondebau hefyd yn y lefelau o ymgysylltiad a chyfathrebu a gafodd pob tenant gan wahanol landlordiaid.

Dim ond llythyrau ac e-byst anaml y derbyniodd rhai, tra bod eraill wedi nodi sawl ffurf fel:

- WhatsApp
- Ap Tai
- Cylchlythyrau

Yn yr un modd â thenantiaid preifat, roedd tenantiaid tai cymdeithasol hefyd yn nodi bod wedi cyfathrebu â'u landlord ynghylch atgyweiriadau, ond roedd hyn ochr yn ochr â materion eraill fel:

- Ymddygiad Gwrthgymdeithasol
- Problemau parcio

Disgrifiodd tenantiaid anawsterau wrth gael eu landlord i ddeall pryd oedd yr ymddygiad gwrthgymdeithasol yr oeddent yn ei wynebu yn gysylltiedig â hil.

Er enghraifft, disgrifiodd Sarah, menyw o hil gymysg, hi a'i chymydog Asiaidd yn cael eu targedu'n fwriadol gan fenyw wen ar eu stryd a oedd yn achosi gwrthdaro parcio.

"Mae ei pharcio'n achosi adwaith cadwynol, ond dim ond problem gyda fi a fy nghymydog Asiaidd sydd ganddi." - Sarah

Disgrifiodd Sarah hefyd glywed y ddynes yn dweud wrth gymydog gwyn arall **"Does dim ots gen i amdanyn nhw"**, gan olygu Sarah a'i Chymydog Asiaidd, yr unig bobl nad ydynt yn wyn sy'n byw ar y stryd.

"Achosodd lawer o ymddygiad gwrthgymdeithasol ac roedd yn ymddangos bod y landlord yn ochri â hi. Cymerodd ddwy flynedd a hanner o gwyno iddyn nhw wneud unrhyw beth" - Sarah

Ychwanegodd tenant tai cymdeithasol arall:

"Dw i'n teimlo nad ydyn nhw (landlordiaid) eisiau croesi ffin hiliaeth o ran ymddygiad gwrthgymdeithasol. Mae fel eu bod nhw eisiau rhoi cot siwgr arno a'i alw'n fater tenant ar denant, pan nad yw" - Yas

Er ar y naill law, disgrifiodd rhai tenantiaid eu bod yn anfodlon ag ymateb eu landlord cymdeithasol i ymddygiad gwrthgymdeithasol a'i gysylltiadau â hiliaeth. Ar y llaw arall, roedd teimladau cadarnhaol am driniaeth gyfartal gan y landlordiaid eu hunain.

"Mae pawb yn cael eu trin yn gyfartal"

- Mushraf

Adleisiwyd hyn gan denantiaid tai cymdeithasol eraill yn y grwpiau.

Disgrifiodd un tenant, sy'n byw mewn ardal wledig, fynychu bore coffi a chael ei groesawu. Mae hwn yn enghraifft o ymgysylltiad 'anffurfiol' â thenantiaid y mae landlordiaid cymdeithasol yn aml yn ei gynnig.

"Roedd yn wych, doedd neb yn fy nhrin yn wahanol er mai fi oedd yr unig berson nad oedd yn wyn yno" - Abi

Ond, cyn symud i'w chartref cymdeithasol presennol, disgrifiodd Abi'r profiad canlynol:

"Cefais gyngor gan y swyddog tai i beidio â bidio ar unrhyw eiddo ar ystâd benodol oherwydd dywedon nhw 'edrychwch, rydyn ni'n mynd i fod yn onest gyda chi, mae'n debyg y byddwch chi'n wynebu hiliaeth yno'. Roeddwn i'n meddwl bod hynny'n beth neis iawn i'w wneud, mewn gwirionedd. Byddai'n well gen i hynny oherwydd roedd yn teimlo fel eu bod nhw'n gofalu amdanaf i" - Abi

Er gwaethaf realiti hiliaeth yn rhwystro lle gallai fyw o bosibl, yn yr achos hwn roedd y pwyslais ar lesiant tenantiaid mewn cysylltiad â chydlyniant cymunedol yn rhywbeth yr oedd Abi yn ei werthfawrogi mewn gwirionedd fel menyw o liw.

Er bod Abi mewn gwirionedd wedi gweld yr ymgysylltiad a gafodd gan ei landlord ynghylch hiliaeth yn y gymuned fel peth cadarnhaol, rhaid cydnabod bod hwn yn realiti a gydnabyddir gan lawer o denantiaid lleiafrifoedd ethnig.

Disgrifiodd tenant arall, "Amelia", sy'n byw yng Ngogledd Cymru, densiynau gwresog mewn ardal ger lle'r oedd ceiswyr lloches yn cael eu lletya. Fel person o liw ei hun, dywedodd ei bod yn teimlo'n **"ofnus ac yn anghyfforddus"** wrth agosáu at bobl wyn yn yr ardal honno, rhag ofn y byddent yn ei chamgymryd fel ceisiwr lloches oherwydd ei chroen tywyllach. Roedd yr ardal a ddisgrifiodd ger canolfan fewnfudo.

Mae hyn yn dangos ofn gwirioneddol y mae'r rhai mewn cymunedau tenantiaid lleiafrifoedd ethnig yn eu hwynebu ac fe'i hategwyd gan eraill.

Nododd tenantiaid eraill, mewn grwpiau preifat a chymdeithasol, deimladau o anesmwythyd a thensiynau hiliol cynyddol yn eu cymdogaethau, mewn perthynas â mewnfudo a lloches – gan gynnwys y rhai oedd yn ddinasyddion Prydeinig, yn byw mewn ardaloedd amlddiwylliannol.

“Mae fel, maen nhw (pobl wyn Prydain) yn gweld fy mod i'n frown ac yn fy amau ar unwaith. Dywedwyd wrthyf am fynd yn ôl i'm gwlad fy hun, ar ôl byw yma ar hyd fy oes” – Tre

Mae hefyd yn codi'r cwestiwn o sut y gellir gwella materion hiliaeth a chydlyniant cymunedol mewn tai cymdeithasol ac ymhellach, gan ei fod yn arwain at denantiaid yn teimlo'n anniogel.

TENANTIAID PREIFAT

Oherwydd natur rhentu preifat, roedd yn amlwg gan yr ymatebwyr nad oedd cyfleoedd ffurfiol ar gyfer 'ymgysylltu â thenantiaid' e.e., fforymau, paneli ac ati, sy'n fwy cyffredin mewn tai cymdeithasol.

O ran sut roedd tenantiaid preifat a gymerodd ran yn y grŵp hwn yn teimlo am eu landlord, siaradodd y rhan fwyaf yn gadarnhaol am eu perthynas rhwng tenant a landlord.

“Mae gen i berthynas dda gyda fy landlord. Mae gennym ni rai camddealltwriaethau, ond rydw i bob amser yn teimlo fy mod i'n cael fy mharch.” – Symone

Roedd patrwm penodol o denantiaid preifat yn disgrifio perthynas fwy trafodiadol â'u landlord, a oedd yn cael ei ddominyddu'n fwy o amgylch a oedd angen 'gwneud' rhywbeth e.e., atgyweiriadau.

Roedd tenantiaid preifat yn y grŵp ffocws hefyd yn fwy tebygol o ddisgrifio mai prif ddull cysylltu eu landlord oedd drwy Whatsapp ac roedd hyn hefyd yn cael ei ffafrio yn hytrach na e-bost.

“I ni, rwy'n credu bod WhatsApp yn llawer haws oherwydd, wyddoch chi, mae llawer ohonom ni ddim yn gwirio ein negeseuon e-bost yn rheolaidd, ond gyda WhatsApp mae'n ymddangos yn sydyn” – Thomas

Roedd cydnabyddiaeth nad yw landlordiaid preifat bob amser yn gallu bod yn bresennol yn gorfforol oherwydd cyfyngiadau daearyddol a barn bod landlordiaid yn bobl brysur sy'n aml yn gwneud hynny ar ben eu swyddi dyddiol gan rai tenantiaid preifat ar yr alwad.

“Dydyn ni ddim bob amser yn cael gweld fy landlord oherwydd ei fod e wastad yn brysur. Mae'n ymddangos bod yna ryw faint o gonsensws oherwydd rydyn ni hefyd – gellir gwneud popeth dros neges destun neu ffôn” – Yas

Mynegodd y cyfranogwyr y canlynol:

- Mae angen archwiliadau ffisegol ar gyfer atgyweiriadau, os nad y landlord ei hun sy'n gwneud hynny yna gan gynrychiolydd.
- mae cyfathrebu arall yn cael ei ffafrio ar-lein

Profiadau blaenorol o wahaniaethu a hiliaeth yn y sector preifat:

Er, ar y cyfan, bod tenantiaid preifat a gymerodd ran yn y grŵp ffocws wedi disgrifio ymgysylltiad cadarnhaol â'u landlordiaid, gan gynnwys teimlo eu bod yn cael eu trin yn gyfartal, roedd yn amlwg nad oedd hyn wedi bod yn wir bob amser.

Roedd rhai'n cofio achosion o wahaniaethu anuniongyrchol yn y gorffennol, gan gynnwys un tenant a wnaeth sylwadau ar wahaniaeth nodedig yn y driniaeth ar ôl iddo gyfarfod â landlord posibl yn bersonol ar ôl cyfathrebu dros y ffôn yn unig:

"Y ffordd yr oedd yn ymddwyn tuag ataf, yr egni, roeddwn i'n gallu ei deimlo hyd yn oed os nad oedd yn ei leisio allan.

Ar y dechrau roeddwn i'n meddwl fy mod i'n gor-feddwl. Rydw i wedi cael y profiad hwn o'r blaen, yn yr ysgol ac yn y gwaith, ac ati. Rydw i'n gwybod beth ydyw. Roeddwn i'n teimlo nad oedd e eisiau fi yn y tŷ wrth iddo ddechrau ymddwyn yn oer ac yn amhroffesiynol." - Chinedu

Mae'n bwysig nodi bod 2 gyfranogwr wedi dweud, er nad oeddent wedi profi hyn gan landlord preifat, fod eu ffrindiau / aelodau o'r teulu wedi gwneud hynny, gan gynnwys peidio â theimlo croeso na chael gwrandawriad pan oedd angen gwneud rhywbeth yn yr eiddo.

2. Atgyweiriadau

Mae atgyweiriadau yn aml yn bwnc sgwrs ym maes tai mewn perthynas ag amseroedd aros, safonau gwasanaeth a diogelwch cartref.

Ar gyfer y tenantiaid lleiafrifoedd ethnig yn yr adroddiad hwn, gwelsom ymatebion amrywiol.

TENANTIAID TAI CYMDEITHASOL:

Daeth yr angen i drwsio ffenestri i'r amlwg yn gyson gyda thenantiaid tai cymdeithasol fel problem ac fe'i crybwyllwyd mewn 2 allan o'r 4 grŵp ffocws.

Adroddwyd am amseroedd aros hir gan nifer o denantiaid, gan gynnwys un a "arhosodd dair wythnos" am un rheilen gawod. Nid yw hyn yn anghyffredin fodd bynnag gyda chwynion ehangach mewn tai cymdeithasol.

Cododd y tenant hwn bryderon hefyd ynghylch anwybyddu'r ymrwymiad amser y mae atgyweiriadau'n ei gymryd pan fyddwch chi'n gweithio'n llawn amser, gan y byddai'n golygu bod angen i chi gymryd amser i ffwrdd o'r gwaith pe bai atgyweiriadau'n digwydd yn ystod yr oriau hynny.

"Yr oriau rydych chi'n eu rhoi i mi i alw allan mewn gwirionedd, dywedais i nad ydyn nhw'n addas. Dydych chi ddim yn meddwl am bobl sy'n gweithio. Maen nhw allan. A'r dyddiau sydd gen i i ffwrdd, mae gen i'r penwythnosau i ffwrdd ac dydyn nhw ddim yn cylchredeg oni bai eich bod chi'n byw mewn tai gwarchod. Byddan nhw'n dod allan unrhyw bryd." – Nicki

Mynegodd tenantiaid eraill nad oeddent am alw am atgyweiriadau os oedd modd eu hosgoi, oherwydd cyfnodau hir o ran amseroedd gweithredu.

"Mae cynnal a chadw braidd yn anodd ei wneud oherwydd maen nhw'n cymryd oesoedd i drwsio pethau." – Ruth

TENANTIAID PREIFAT:

Disgrifiodd tenantiaid preifat ddealltwriaeth gymharol glir o'r gwahanol gyfrifoldebau rhyngddynt hwy eu hunain a'u landlord o ran atgyweiriadau a chynnal a chadw. Esboniodd un tenant, lle ystyrid bod problem yn fach, y byddai eu landlord yn rhoi canllawiau neu'n eu cyfeirio at rywun a allai helpu:

"Os yw'n rhywbeth bach y gallwn i ei ddatrys ar fy mhen fy hun... gallai roi rhywfaint o arweiniad i mi."

— Chinedu

Roedd y tenant hefyd yn cydnabod y gall cyfrifoldeb am atgyweiriadau ddibynnu ar natur a difrifoldeb y broblem, gan egluro:

"Mae rhai pethau yn eu cartref lle, pan fydd wedi'i ddifrodi, cyfrifoldeb y landlord yw trwsio'r pethau hynny. Ac mae rhai pethau hefyd, pan fydd wedi'u difrodi, cyfrifoldeb y tenant yw trwsio'r pethau hynny bob amser." –

Alex

Disgrifiwyd y gwahaniaeth hwn ymhellach o ran atgyweiriadau "mawr" a "bach", gyda'r tenant yn ystyried atgyweiriadau mawr fel cyfrifoldeb y landlord, tra gellid disgwyl i denantiaid ddelio â materion bach eu hunain:

“Yr atgyweiriadau mawr yw’r rhai y mae’n rhaid i’r landlordiaid eu trwsio tra bod y rhai bach yw’r rhai y gallwn ni eu trwsio neu y mae’n rhaid i ni eu trwsio ein hunain.”— Josh

Lle nad oedd tenantiaid yn gallu datrys atgyweiriadau bach eu hunain, gallai’r landlord eu cefnogi trwy ddarparu cysylltiadau ar gyfer gwasanaethau cynnal a chadw:

“Mae e (y landlord) yn rhoi manylion cyswllt tîm cynnal a chadw i ni a allai ein helpu i drwsio problemau bach fel tapiau a... y problemau bach hynny.” – Sarah

At ei gilydd, mae'r profiad hwn yn tynnu sylw at bwysigrwydd cyfathrebu clir rhwng tenantiaid preifat a landlordiaid ynghylch pwy sy'n gyfrifol am wahanol fathau o atgyweiriadau, ochr yn ochr â chymorth ymarferol pan ddisgwylir i denantiaid ddatrys problemau bach eu hunain.

3. Lleithder a Llwydni

Mae aelwydydd ethnig du a lleiafrifol yn y DU yn profi cyfraddau uwch anghymesur o leithder a llwydni yn eu cartrefi o'i gymharu ag aelwydydd Gwyn Prydeinig (Llywodraeth y DU, 2025). Gall lleithder a llwydni beri risgiau iechyd difrifol, gan gynnwys cyflyrau anadlol.

TENANTIAID TAI CYMDEITHASOL:

Disgrifiodd un tenant, y cyfeirir ati yma fel "Sarah", adrodd dro ar ôl tro am leithder a llwydni yn ystafell wely ei merch. Er bod llwydni du gweladwy yn effeithio ar y wal, dywedodd fod y syrfewyr wedi gwrthod y mater ac wedi awgrymu nad oedd yr ystafell yn llaith. Credai Sarah fod y broblem yn gysylltiedig â gwteri diffygiol y tu allan i'w byngalo, ond adroddodd nad oedd archwiliadau lluosog wedi arwain at ddatrysiaid:

"Dw i newydd riportio lleithder eto heddiw... maen nhw'n dal i anfon syrfewyr allan ac yna maen nhw'n dweud wrtha i nad llwydni ydyw."

Esboniodd Sarah hefyd, pan ymddangosodd llwydni du yn ei hystafell ymolchi, y dywedwyd wrthi i ddechrau ei fod wedi'i achosi gan ei methiant i agor ffenestri yn ystod cawodydd.

gadael iddo fynd i gyflwr gwaeth?" - Sarah

Fodd bynnag, canfu archwiliad diweddarach fod teils yr ystafell ymolchi wedi'u gosod yn anghywir, gan ganiatáu i ddŵr dreiddio y tu ôl i'r wal ac achosi'r difrod. Gadawodd y profiad hwn iddi deimlo bod cyfrifoldeb wedi'i roi'n annheg arni hi yn hytrach na bod y landlord wedi mynd i'r afael â'r broblem sylfaenol.

Codwyd pryderon tebyg gan "Megan", a drafododd brofiadau cymdogion o leithder a llwydni mewn eiddo sy'n eiddo i'r cyngor. Esboniodd fod tenantiaid yn aml yn cael eu cynghori i adael ffenestri ar agor, cadw llenni ar agor a golchi'r ardaloedd yr effeithiwyd arnynt â channydd, ond nid oedd y mesurau hyn yn atal y llwydni rhag dychwelyd:

"Y cyngor a roddwyd iddyn nhw oedd cadw'r ffenestr ar agor... a'i golchi i lawr â channydd. Ond dw i'n meddwl ei fod yn dal i ddod yn ôl." - Megan

Cwestiynodd y cyfranogwyr pam nad oedd landlordiaid yn ystyried adroddiadau cynnar am leithder a llwydni fel cyfle i amddiffyn eu stoc tai. Wrth fyfyrion ar ymatebion landlordiaid, dadleuodd Megan:

"Pe bai dyna oedd dy dŷ di, oherwydd ei fod yn ased i'r cyngor, byddech chi'n falch, onid e, pe bai rhywun yn rhoi gwybod am hynny yn hytrach na'i adael i fynd mewn cyflwr gwaeth?"

Thema a oedd yn codi dro ar ôl tro oedd y canfyddiad bod landlordiaid yn canolbwyntio gormod ar gyngor a newidiadau ymddygiad yn hytrach na gwneud atgyweiriadau effeithiol. Crynhodd un cyfranogwr, a gyfeiriwyd ati fel "Lisa", y pryder hwn yn uniongyrchol:

"Dw i'n meddwl bod angen mwy ar ddatrys y broblem na dim ond cyngor." - Lisa

Tynnodd sawl cyfranogwr sylw hefyd at y bwlch rhwng gweithgaredd arolygu a chamau ystyrlon. Disgrifiodd "Janet" syrfewyr yn ymweld ag eiddo i asesu lleithder a llwydni, dim ond i denantiaid gael unrhyw gyfathrebu na gwybodaeth ddilynol am y camau nesaf:

"Mae syrfewyr wedi dod i mewn i'ch eiddo yn chwilio am leithder a llwydni... ond dydw i ddim wedi clywed dim byd mwy o'r canlyniad hwnnw." - Janet

Esboniodd Janet ei bod hi'n glanhau llwydni o ffenestri, byrddau sgertin a llenni'n rheolaidd a'i bod hyd yn oed wedi gorfod disodli bleindiau ffenestri ar ei chost ei hun ar ôl difrod llwydni. Er i syrfewyr ddogfennu'r problemau, teimlai na chymerwyd unrhyw gamau:

"Os nad ydych chi'n mynd i weithredu ar yr adborth hwnnw, does dim pwrpas iddo." - Janet

Roedd cyfranogwyr yn cysylltu lleithder a llwydni yn gryf â materion atebolrwydd ac ymddiriedaeth landlordiaid. Teimlai llawer nad oedd archwiliadau yn unig yn ddigonol oni bai eu bod yn cael eu hatgyweirio'n weladwy a chyfathrebu parhaus. Gwnaeth un cyfranogwr gymhariaeth â safonau diogelwch cerbydau, gan ddadlau:

"Os oes gan eich car MOT ac mae'n methu oherwydd pwyntiau peryglus, ni chaniateir i chi ei yrru. Dylai'r un peth fod gyda lleithder a llwydni." - Bethany

Ar y cyfan, disgrifiodd tenantiaid tai cymdeithasol brofiadau a nodweddiwyd gan adrodd dro ar ôl tro, oedi wrth weithredu, tuedd i landlordiaid ganolbwyntio ar ymddygiad deiliaid, a rhwystredigaeth pan nad oedd archwiliadau'n arwain at welliannau pendant.

Yn aml, roedd y profiadau hyn yn tanseilio hyder mewn landlordiaid ac yn gadael tenantiaid yn teimlo nad oedd eu pryderon yn cael eu trin o ddifrif.

TENANTIAID PREIFAT:

Yn gyffredinol, roedd tenantiaid preifat a gymerodd ran yn y grŵp ffocws yn adrodd am brofiadau mwy cadarnhaol wrth ddelio â phroblemau lleithder a llwydni.

Disgrifiodd y cyfranogwyr brosesau adrodd cymharol syml ac ymatebion cyflymach gan landlordiaid o'i gymharu â'r profiadau a rennir gan lawer o denantiaid tai cymdeithasol.

Adroddodd "Daniel" ei fod wedi profi llwydni yn ei ystafell ymolchi ac eglurodd, ar ôl cysylltu â'i landlord, fod y mater wedi cael ei ddatrys yn brydlon:

"Rwyf wedi cael profiad o lwydni yn ardal fy ystafell ymolchi. Gwnes adroddiad, a gwnaeth ef (y landlord) ei drwsio." - Daniel

Yn yr un modd, disgrifiodd "David" broblem lleithder a llwydni a ddatblygodd o ganlyniad i bibell yn gollwng. Cysylltodd â'i landlord dros y ffôn a theimlai fod y mater wedi cael ei drin yn briodol:

"Cysylltais â'm landlord drwy ffonio. Roedd yn gallu ymateb ar unwaith." – David

Yn bwysig, nododd David fod ei landlord wedi trin y mater fel problem cynnal a chadw yn hytrach na rhoi'r bai ar y tenant:

"Y bibell yn gollwng – wnaeth e ddim fy meio i, dywedodd e y byddai'n ei thrwsio." – David

Yn wahanol i'r profiadau a adroddwyd gan rai tenantiaid tai cymdeithasol, yn gyffredinol nid oedd tenantiaid preifat yn nodi eu bod yn cael eu beio am bresenoldeb lleithder neu llwydni. Yn lle hynny, disgrifiwyd landlordiaid fel rhai sy'n ymateb yn gyflym i adroddiadau ac yn cymryd camau i fynd i'r afael ag achos uniongyrchol y broblem. Adroddodd cyfranogwyr hefyd fod atgyweiriadau i bob golwg yn datrys y mater, gydag un tenant yn datgan:

"Dydy'r llwydni ddim wedi dod yn ôl." – Ali

Fodd bynnag, cofiodd dau denant preifat achosion gyda landlordiaid preifat blaenorol lle roedd lleithder a llwydni wedi cael eu beio arnynt, gydag un tenant yn disgrifio senario lle bu'n rhaid iddi symud allan o'i chartref oherwydd bod problemau lleithder a llwydni mor ddifrifol, nes eu bod yn effeithio ar ei hiechyd.

"Aeth mor ddrwg. Roedd ym mhobman ac ar bopeth. Daliais i ddweud wrth fy landlord a dywedodd wrtha i am ei sychu i ffwrdd. Symudais allan yn y diwedd" – Jessie

Er bod y sampl o denantiaid preifat a drafododd lleithder a llwydni yn gymharol fach, mae eu hadroddiadau'n awgrymu bod cyfathrebu uniongyrchol â landlord, yn aml trwy alwadau ffôn neu negeseuon testun, wedi cyfrannu at ymatebion cyflymach a llwybr cliriach ar gyfer datrys problemau.

Roedd y profiadau hyn yn cyferbynnu â'r teithiau adrodd mwy cymhleth a hirfaith a ddisgrifiwyd gan denantiaid tai cymdeithasol, lle'r oedd arolygiadau lluosog ac asesiadau dadleuol weithiau'n oedi gweithredu effeithiol.

Ar y cyfan, nododd tenantiaid preifat a oedd wedi profi lleithder a llwydni fod landlordiaid wedi ymateb yn fwy, gyda gwaith atgyweirio'n cael ei gwblhau'n gymharol gyflym a llai o enghreifftiau o denantiaid yn teimlo eu bod yn cael eu beio am amodau yn eu cartrefi. Fodd bynnag, nid yw hyn o reidrwydd yn adlewyrchu casglu data ehangach ar y pwnc hwn mewn tai cymdeithasol a phreifat.

4. Cynhesrwydd Fforddiadwy

Mae cynhesrwydd fforddiadwy yn golygu gallu cadw'ch cartref yn gynnes yn gyfforddus ac yn ddiogel heb i gost gwresogi roi baich ariannol afresymol ar eich aelwyd. Mae'n dibynnu ar gyfuniad o gostau ynni, incwm yr aelwyd, effeithlonrwydd ynni a chyflwr y cartref.

TENANTIAID TAI CYMDEITHASOL

Ymhlith tenantiaid tai cymdeithasol, trafodwyd cynhesrwydd fforddiadwy yn bennaf mewn perthynas â chostau ynni, gwelliannau effeithlonrwydd ynni, a mynediad at wybodaeth am y gefnogaeth sydd ar gael trwy landlordiaid. Roedd profiadau'n amrywio'n sylweddol, gyda rhai tenantiaid yn nodi manteision sylweddol o fuddsoddiadau diweddar yn eu cartrefi, tra bod eraill yn teimlo'n aneglur ynghylch pa welliannau a allai fod ar gael iddynt.

Siaradodd "Bethany" yn gadarnhaol am ystod o fesurau effeithlonrwydd ynni a osodwyd yn ei chartref, gan gynnwys paneli solar, inswleiddio a phwynt gwefru cerbydau trydan. Adroddodd fod y gwelliannau hyn wedi arwain at arbedion sylweddol ar filiau ei chartref ac wedi lleddfu'r pwysau sy'n gysylltiedig â chostau byw cynyddol:

"Rwy'n cyffroi oherwydd fy mod yn meddwl am yr holl arian y gallaf ei arbed yn y dyfodol." – Bethany

Esboniodd ymhellach fod ei bil trydan wedi lleihau'n sylweddol yn dilyn y gwelliannau:

"Roedd fy mil trydan yn unig yn £190 y mis ac mae wedi gostwng i tua 90 punt." – Bethany

Roedd hi'n ystyried bod mesurau effeithlonrwydd ynni yn cyfrannu'n uniongyrchol at fforddiadwyedd aelwydydd:

"Mae'r cyfan wedi helpu'n aruthrol tuag at fy nghostau byw." – Bethany

Tynnodd Bethany sylw hefyd at bwysigrwydd cyfathrebu gan landlordiaid. Disgrifiodd dderbyn gwybodaeth drwy gylchlythyrau, ac yna trafodaethau gyda staff tai a eglurodd sut roedd y technolegau'n gweithio:

"Fe wnaethon nhw ein trafod ni am y paneli solar a'r inswleiddio a'r math yna o beth." – Bethany

Iddi hi, roedd cyfathrebu effeithiol yn hanfodol wrth helpu tenantiaid i ddeall a manteisio ar welliannau effeithlonrwydd ynni. Cynghorodd denantiaid i ymgysylltu â gwybodaeth a ddarparwyd gan eu landlord:

"Unrhyw beth sy'n dod drwodd, gwnewch yn siŵr eich bod chi'n darllen pob rhan ohono a pheidiwch â cholli dim." – Bethany

Mewn cyferbyniad, disgrifiodd Amelia deimlo'n ansicr ynghylch pa opsiynau effeithlonrwydd ynni oedd ar gael iddi. Er ei bod yn ystyried bod ei system wresogi yn rhesymol effeithiol, nododd bryderon ynghylch colli gwres a chostau ynni:

"Mae fy fflat yn cynhesu'n eithaf cyflym. Ond yna mae hefyd yn colli gwres yn eithaf cyflym." – Amelia

Esboniodd Amelia nad oedd wedi derbyn llawer o wybodaeth am welliannau posibl ac nad oedd yn siŵr am yr opsiynau sydd ar gael i breswylwyr yn ei math hi o lety:

"Dw i braidd yn ddi-glem ynglŷn â beth sydd ar gael i mi." – Amelia

Er bod ganddi ddiddordeb mewn technolegau fel paneli solar, dywedodd nad oedd y posibiladau hyn erioed wedi cael eu trafod gyda hi:

"Dydy o erioed wedi cael gwybod i mi fod hynny hyd yn oed yn opsiwn." – Amelia

Thema ehangach a ddaeth i'r amlwg o'r drafodaeth oedd yr angen am well gwybodaeth a chynghor ynghylch defnyddio ynni.

Mynegodd cyfranogwyr ddiddordeb mewn derbyn mwy o arweiniad ymarferol ynghylch lleihau costau ynni, deall tariffau ynni a chael mynediad at gymorth. Fel yr eglurodd un cyfranogwr:

"Dylai fod mwy o gyfathrebu am ddefnydd ynni, tariffau, a sut allwch chi arbed eich biliau." – Josh

Ar y cyfan, roedd tenantiaid tai cymdeithasol yn gefnogol i welliannau effeithlonrwydd ynni ac yn cydnabod y manteision ariannol posibl y gallent eu dwyn. Fodd bynnag, amlygodd profiadau anghydraddoldebau o ran ymwybyddiaeth a mynediad at wybodaeth, gyda rhai tenantiaid yn teimlo'n wybodus ac eraill yn ansicr pa gymorth oedd ar gael i helpu i leihau costau ynni.

TENANTIAID PREIFAT:

Trafododd tenantiaid preifat gynhesrwydd fforddiadwy yn bennaf mewn perthynas â pherfformiad systemau gwresogi a rôl landlordiaid wrth fuddsoddi mewn mesurau effeithlonrwydd ynni.

O'i gymharu â thenantiaid tai cymdeithasol, roedd llai o drafodaeth am raglenni cyfathrebu a chymorth ffurfiol, ond disgrifiodd rhai cyfranogwyr brofiadau cadarnhaol o welliannau a wnaed yn eu cartrefi.

Adroddodd "Omar" ei fod yn byw mewn eiddo rhent preifat lle roedd pwmp gwres ffynhonnell aer wedi'i osod yn ddiweddar. Roedd yn edrych yn gadarnhaol ar y dechnoleg ac yn ei chymharu'n ffafriol â systemau gwresogi yr oedd wedi'u defnyddio o'r blaen:

"Rwy'n teimlo ei fod wedi'i foderneiddio ac nad yw'n rhoi problemau rheolaidd i ni." – Omar

Esboniodd Simeon fod ei lety blaenorol yn dibynnu ar systemau gwresogi trydan hŷn a oedd yn aml yn profi namau. Mewn cyferbyniad, teimlai fod y pwmp gwres ffynhonnell aer yn darparu ffynhonnell wresogi fwy dibynadwy ac effeithlon. Roedd hefyd yn gwerthfawrogi manteision amgylcheddol y dechnoleg a'i defnydd ynni is.

Roedd yn ymddangos bod tenantiaid preifat hefyd â diddordeb yn y cysyniad ehangach o gartrefi sy'n effeithlon o ran ynni, er bod y drafodaeth yn tueddu i ganolbwyntio ar ganlyniadau ymarferol yn hytrach nag amcanion amgylcheddol.

“Rydw i jyst eisiau i fy miliau ostwng. Maen nhw drwy'r to” – Ali

Cafodd cartrefi cynnes, systemau gwresogi dibynadwy a chostau aelwydydd y gellid eu rheoli eu blaenoriaethu uwchlaw trafodaethau technegol am ddadgarboneiddio neu dargedau sero net.

Yn wahanol i denantiaid tai cymdeithasol, ni wnaeth tenantiaid preifat drafod derbyn cylchlythyrau, ymgynghoriadau na chyfathrebu strwythuredig ynghylch mesurau effeithlonrwydd ynni. Yn lle hynny, roedd tuedd i wybodaeth gael ei chyfleu'n uniongyrchol drwy landlordiaid pan oedd gwelliannau'n cael eu cynllunio neu eu gosod.

Ar y cyfan, adroddodd tenantiaid preifat a gyfrannodd at y drafodaeth brofiadau cadarnhaol ar y cyfan o fesurau effeithlonrwydd ynni lle roeddent wedi'u cyflwyno.

Mae eu sylwadau'n awgrymu y gall systemau gwresogi dibynadwy a buddsoddiad landlordiaid mewn technolegau modern chwarae rhan bwysig wrth wella cysur a lleihau pryderon ynghylch defnydd ynni.

Fodd bynnag, roedd tystiolaeth gyfyngedig o ymgysylltiad neu ganllawiau ehangach ynghylch tariffau ynni a rheoli ynni cartrefi, gan ddangos y gallai hwn barhau i fod yn faes lle gallai cymorth ychwanegol fod o fudd.

Gall y gwrthgyferbyniad rhwng profiadau'r sector tai cymdeithasol a'r sector rhentu preifat adlewyrchu'r rhwymedigaethau rheoleiddio gwahanol a roddir ar landlordiaid o fewn pob sector.

Mae landlordiaid cymdeithasol yn gweithredu o fewn fframwaith sy'n gofyn am fuddsoddiad parhaus mewn ansawdd tai ac effeithlonrwydd ynni.

O ganlyniad, roedd tenantiaid tai cymdeithasol yn fwy tebygol o drafod gwelliannau effeithlonrwydd ynni a oedd eisoes wedi'u gosod yn eu cartrefi a chyfathrebu'n uniongyrchol â landlordiaid ynghylch y mesurau hyn.

Mewn cymhariaeth, roedd profiadau tenantiaid preifat yn fwy dibynnol ar arferion landlordiaid unigol a phenderfyniadau buddsoddi, gan arwain at fynediad llai cyson at uwchraddiadau effeithlonrwydd ynni a gwybodaeth am fentrau cynhesrwydd fforddiadwy.

Mae hyn yn awgrymu y gallai buddsoddiad sy'n cael ei yrru gan bolisi o fewn y sector tai cymdeithasol fod yn cyfrannu at fwy o ymwybyddiaeth a defnydd o fesurau effeithlonrwydd ynni ymhlith tenantiaid.

CASGLIAD:

Mae'r ymchwil hwn yn dangos bod profiadau tenantiaid lleiafrifoedd ethnig o ymgysylltu yn amrywio'n sylweddol yn ôl deiliadaeth, landlord ac amgylchiadau unigol. Er bod rhai tenantiaid wedi disgrifio profiadau cadarnhaol, nododd eraill deimlo nad oeddent yn cael eu clywed, eu camddeall neu eu bod yn llai hyderus wrth godi pryderon.

Cafodd y profiadau hyn eu llunio gan bwysau ehangach, gan gynnwys:

- **gwahaniaethu a hiliaeth mewn cymunedau**
- **cyfathrebu gwael, atgyweiriadau**
- **lleithder a llwydni**
- **a chost gynyddol cadw cartrefi'n gynnes.**

Mae hefyd yn codi rhai cwestiynau allweddol i landlordiaid:

1. Ydyn ni'n cydnabod hiliaeth a gwahaniaethu gyda hyder?

- A yw staff yn teimlo eu bod wedi'u cyfarparu i gydnabod ac ymateb i ymddygiad gwrthgymdeithasol sy'n gysylltiedig â hil a rhagfarn anymwybodol? A yw tenantiaid yn hyderus y bydd eu pryderon yn cael eu cymryd o ddifrif?

2. Ydyn ni'n gweithredu ar yr hyn mae tenantiaid yn ei ddweud wrthym ni?

- Pan fydd tenantiaid yn rhoi gwybod am atgyweiriadau, lleithder a llwydni neu bryderon eraill, ydyn ni'n dilyn drwodd? Ydi tenantiaid yn deall pa gamau sy'n cael eu cymryd a pham?

3. Ydyn ni'n gwneud ymgysylltiad tenantiaid yn wirioneddol gynhwysol?

- Pwy sy'n cymryd rhan yn ein fforymau, paneli ac ymgynghoriadau? Profiadau pwy a allai fod ar goll? Ydyn ni'n creu mannau croesawgar lle mae pobl yn teimlo'n gyfforddus yn siarad yn agored ac yn gweld y gwahaniaeth y gall ei wneud?

Mae'r dystiolaeth yn tynnu sylw at angen clir i landlordiaid a'r sector tai ehangach wneud ymgysylltu'n fwy ystyrlon, hygyrch a chynhwysol. Mae hyn yn golygu cynnwys tenantiaid lleiafrifoedd ethnig yn gynnar, cyfathrebu'n glir, ymateb yn brydlon i broblemau tai, a chreu llwybrau mwy diogel i denantiaid rannu pryderon heb ofni cael eu diystyru. Mae meithrin ymddiriedaeth trwy weithredu cyson, nid ymgynghori yn unig, yn allweddol i wella amodau tai, cynrychiolaeth a llais tenantiaid ledled Cymru.

PWYNTIAU MEDDWL I LANDLORDIAID A'R SECTOR EHANGACH:

Gwneud ymgysylltiad yn ystyrlon:

- Mae hyn yn dechrau drwy sicrhau bod landlordiaid yn trin darpar denantiaid a thenantiaid presennol yn deg, waeth beth fo'u hil, cenedligrwydd neu darddiad ethnig.
- Cynhwyswch denantiaid lleiafrifoedd ethnig yn gynnar o ran ymgysylltu, defnyddiwch sianeli hygyrch a dangoswch yn glir sut mae adborth yn dylanwadu ar benderfyniadau. Sicrhewch nad yw ymgysylltu'n teimlo'n symbolaidd a sicrhewch hefyd fod data'n cael ei ddefnyddio i sbarduno newid.

Creu cymunedau mwy diogel a chydlynol:

- Cydnabod hiliaeth a rhagfarn anymwybodol, ymateb yn gyson i ymddygiad gwrthgymdeithasol a throseddau casineb sy'n gysylltiedig â hil, a chefnogi atebion dan arweiniad tenantiaid.
- Sicrhau bod cwynion tenantiaid lleiafrifoedd ethnig am ymddygiad gwrthgymdeithasol a throseddau casineb yn cael eu cymryd o ddifrif a'u trin ag empathi. I landlordiaid cymdeithasol, mae cymryd safbwyntiau cryf yn erbyn gwybodaeth anghywir a hiliaeth o fewn cymunedau yn hanfodol.

Cryfhau atebolrwydd:

- Dylai pob landlord weithredu'n brydlon ar atgyweiriadau, lleithder a llwydni; cyfleu'r camau nesaf mewn ffordd hygyrch, gan gynnwys ystyried anghenion iaith a diwylliannol; cofnodi canlyniadau; a dysgu o gwynion.
- Mae angen i bob landlord fod yn ymwybodol o'r rhwymedigaethau cyfreithiol y mae'n rhaid iddynt gydymffurfio â nhw.

Gwella mynediad a chynrychiolaeth:

- Eglurwch hawliau a chefnogaeth yn glir, ehangwch gyfranogiad ar draws tai preifat a chymdeithasol, a buddsoddwch mewn hyfforddiant gwrth-hiliol a data gwell.
- Mewn amgylcheddau tai cymdeithasol, grymuso tenantiaid lleiafrifoedd ethnig i gael cynrychiolaeth ar bob lefel, gan gynnwys paneli craffu, staffio a bwrdd.

Yn y pen draw, nid yw ymgysylltiad da â thenantiaid yn ymwneud â thicio blwch. Mae'n ymwneud â meithrin ymddiriedaeth, trin pobl ag urddas a sicrhau bod gan bob tenant gyfle ystyrlon i lunio'r gwasanaethau a'r cymunedau y maent yn eu galw'n gartref.

Adnoddau

- **Cynllun Gweithredu Gwrth-Hiliol Cymru** – Yn nodi ymrwymïadau Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb hiliol, gan gynnwys drwy dai. Mae ei adran Cartrefi a Lleoedd yn cwmpasu gwasanaethau tai, digartrefedd, y sector rhentu preifat a sicrhau bod gan bobl lleiafrifoedd ethnig lais mewn polisi tai.
- **Diweddariad Cynnydd y Cynllun 2026** – Yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd, gan gynnwys cynrychiolaeth lleiafrifoedd ethnig o fewn y sector tai.
- **Fframwaith a Dangosfwrdd Mesur y Cynllun** – Yn darparu data a dangosyddion ar gyfer monitro anghydraddoldeb hiliol, gan gynnwys deiliadaeth tai yn ôl ethnigrwydd.
- **Cyfrifiad 2021: Gwahaniaethau grwpiau ethnig yng Nghymru** – Yn darparu data ar ddeiliadaeth tai, gorlenwi a gwahaniaethau economaidd-gymdeithasol ehangach rhwng grwpiau ethnig yng Nghymru.

Rhaglenni Tai Cymdeithasol i Denantiaid:

1. Rhaglen Llwybr i Fwrdd: menter arweinyddiaeth rhwng landlordiaid cymdeithasol yng Nghymru a gynlluniwyd i gefnogi unigolion Duon, Asiaidd, a lleiafrifoedd ethnig i fod yn barod ar gyfer bwrdd a chynyddu cynrychiolaeth ar fyrddau arweinyddiaeth sefydliadol. Am ragor o wybodaeth, ewch i wefan CCHA.

2. Rhaglen Mynediad i Dai: rhaglen bartneriaeth a grëwyd i agor mynediad i'r sector tai cymdeithasol i unigolion talentog o gefndiroedd Du, Asiaidd ac amrywiol o ran ethnigrwydd yng Nghymru. Pobl sy'n dod â phrofiad byw, potensial ac angerdd, ond sydd wedi wynebu rhwystrau i gyflogaeth. Mae rhagor o wybodaeth ar gael ar wefan CCHA.

Ein gwaith parhaus:

Rydym yn ymrwymo i glywed amrywiaeth o leisiau a gwneir hyn yn y ffyrdd canlynol:

- Ein Harolygon Pwls Tenantiaid, sydd ledled Cymru ac ar gyfer tenantiaid preifat a chymdeithasol ar faterion fel Cynhesrwydd Fforddiadwy a'n Pwls Tenantiaid Blynnyddol.
- Ein Panel Tenantiaid Lleiafrifoedd Ethnig, mewn partneriaeth â Tai Pawb ac EYST, i rymuso tenantiaid lleiafrifoedd ethnig yng Nghymru i herio anghydraddoldebau tai
- TPAG: Ein Grŵp Ymgynghorol Cyfranogiad Tenantiaid, sy'n agored i bob tenant ymgysylltu.
- Yn gynharach y flwyddyn yma, cynhyrchwyd ein dogfen '**Ffeithiau dros Ofn**' ar gyfer tenantiaid, amdano mewnfudo, lloches a thai.
- Cynhaliwyd amrywiol rwydweithiau Tenantiaid ar-lein ac wyneb yn wyneb.
- Gwrando ac ymgysylltu ar-lein.
- Gwaith polisi a dylanwadu.
- Fforymau Llais Tenantiaid Cymru
- Cyfleoedd hwyluso a dysgu.
- A llawer mwy!

Ond mae gwrth-hiliaeth yn gofyn am waith parhaus ac atebolrwydd. Mae angen pob un ohonom i ddod â newid.

**Â diddordeb mewn gweithio
gyda ni? Cysylltwch â ni:
enquiries@tpas.cymru**

